

بررسی اهمیت ایده های چیدمان گیاهی در فضای سبز شهر اصفهان

(مطالعه موردی پارک هشت بهشت)

سمیه محمدی^۱، حسین زارعی^۲، مرجان محمدزاده^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

۲ و ۳- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

نویسنده مسئول: سیمیه محمدی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، دانشکده علوم زراعی

پست الکترونیک: mohamadi_s87@yahoo.com

چکیده

نظر به این که گیاهان علفی و درختچه ای از عناصر اصلی به وجود آورنده فضای سبز شهری هستند، استفاده مطلوب از آن ها در غالب طرح های فضای سبز بسیار حائز اهمیت است. در یک طراحی کاشت اصولی و صحیح قطعاً باید گیاهان علفی و درختچه ای را مورد نظر قرار داد. در این تحقیق، چیدمان گیاهی و کاربرد گیاهان علفی و درختچه ای در پارک هشت بهشت شهر اصفهان مورد ارزیابی قرار گرفت. سپس نظرات و توصیه های تعدادی از افراد صاحب نظر و مجریان فضای سبز شهر اصفهان جمع آوری گردید. طبق نتایج این پژوهش در چیدمان گیاهی پارک مورد مطالعه، اصول علمی طراحی کاشت به طور مناسب رعایت نشده است. هم چنین به دلیل محدودیت آب در شهر اصفهان، کاشت درختان و درختچه ها در پارک ها در الویت اول و گیاهان علفی در الویت بعدی قرار دارند. در ضمن اگر بودجه کافی در اختیار مسئولین قرار گیرد، امکان تغییر و تنوع در گیاهان علفی و درختچه ای پارک ها فراهم می گردد و در نتیجه طراحی فضاهای سبز شهری بسیار مطلوب و دلپذیر خواهد بود. در یک طراحی مناسب هم به اصول علمی و زیبایی شناسی گیاهان و هم ارتباط بین گیاهان و ارتباط هر دوی این موارد با ویژگی های آب و هوایی و فرهنگی پرداخته می شود.

واژگان کلیدی: چیدمان گیاهی، گیاهان علفی، درختچه، پارک هشت بهشت، اصفهان.

مقدمه

در فرآیند طراحی کاشت، توجه به نوع گیاهان و نحوه قرار گرفتن آن ها نسبت به یکدیگر در جهت رسیدن به طرحی زیبا و کارا ضروری به نظر می رسد. درختان، درختچه ها، پیچ های زینتی، گیاهان پوششی و گل های یک ساله و چند ساله غالباً مهم ترین عناصر در محوطه سازی و طراحی فضای سبز به شمار می روند. درختچه ها در ترکیب با درختان، اسکلت یا چهارچوب پارک را کامل می سازند. درختچه ها به عنوان پرچین سبب ایجاد چهارچوب یا دیوارها، حفاظت، افزودن رنگ و بافت شده و به عنوان پیش زمینه ای برای مجسمه، باغچه گیاهان چند ساله در حاشیه ها یا فضای پارک عمل می کنند (لشچینسکی، ۱۹۹۹). برخی درختچه ها در فصل بهار گل می دهند و در تابستان به بار می - نشینند و با میوه های رنگین منظره جالبی در تابستان ایجاد می کنند. برخی نیز همیشه سبزاند و در پاییز و زمستان به زیبایی فضا کمک می کنند (هوگو، ۲۰۰۱). گیاهان چند ساله، رنگ، فرم و بافت را برای سال های زیاد و بدون مراقبت ویژه ایجاد کرده و به منظر جذابیت می بخشند. بسیاری از مناظری که دارای گیاهان همیشه سبز هستند سراسر دلگیر به نظر می رسند، در صورتی که تغییر رنگ گل ها و گیاهان علفی می تواند مناظر را زیباتر نماید (ولچ، ۱۹۸۹). زیبایی باغچه ها به کاربرد صحیح گیاهان علفی رنگارنگ در طرح بستگی دارد. در هر قطعه ای از پارک برای ایجاد تنوع و زیبایی از گیاهان علفی و گل هایی با چند رنگ مکمل استفاده می شود (روحانی، ۱۳۷۱). هشت بهشت اصفهان که اکنون بیشتر به یک پارک خانوادگی شبیه است، با شماره ۲۲۷ در فهرست آثار ملی ایران ثبت شده است. در دهه اخیر پارک زیبایی به همت

شهرداری اصفهان در اطراف این کاخ تاریخی طراحی و ساخته شده است که در حال حاضر از گردشگاه‌های مشهور شهر اصفهان است. هدف از چنین پژوهشی این بود که بررسی شود آیا پارک مورد مطالعه علی‌رغم بازدیدکنندگان بسیار، از نظر چیدمان گیاهی و تنوع گیاهان علفی و درختچه‌ای مطابق با اصول علمی طراحی بوده و می‌تواند انتظارات کاربران را آن‌طور که باید برآورده نماید یا خیر.

مواد و روش

پژوهش حاضر بر اساس بررسی و ارزیابی توصیفی و مصاحبه با متخصصان و صاحب‌نظران شهر اصفهان در ارتباط با چیدمان گیاهی پارک هشت بهشت شکل گرفته است. ابتدا از پارک مورد مطالعه بازدیدی جهت گردآوری اطلاعات مورد نظر راجع به چیدمان گیاهی آن صورت گرفت و سپس مصاحبه‌هایی با کارشناسان فضای سبز شهر اصفهان انجام شد که قسمت اعظم و مهم این پژوهش بر اساس نظرات و عقاید و تجربیات آن‌ها بوده است.

نتایج و بحث

به عقیده کارشناسان از قدیم در باغ هشت بهشت گونه‌های مختلفی از درختچه‌ها، گیاهان علفی بکار گرفته می‌شده اما طراحی آن‌ها با امروزه متفاوت است. امروزه در باغ تاریخی به جا مانده، گیاهان فصلی و درختچه‌ای تغییر کرده اما درختان اصلی باقی مانده‌اند. در قدیم به دلیل اقلیم خشک اصفهان در باغات از درختان مقاوم مانند درخت کاج استفاده می‌شد. مسلماً در مکانی که محدودیت آب وجود دارد درختان و درختچه‌ها دوام بیشتری نسبت به گیاهان علفی و گل‌ها دارند. به گفته کارشناسان در هر مکانی نمی‌توان و نباید از گیاهان علفی و درختچه‌ای استفاده کرد بلکه در کاربرد آن‌ها باید امنیت، دید ناظر، امنیت کاربران و هزینه‌ها نیز در نظر گرفته شود. گیاهان علفی و درختچه‌ای معطر را می‌توان در پارک و اطراف بناهایی که از آن‌ها بوی نامطبوع استشمام می‌شود مانند اطراف سرویس بهداشتی کاشت. از جمله گیاهان دارویی علفی و بوته‌ای که در این پارک کاشته شده‌اند می‌توان به همیشه بهار، اسطوخودوس و رزماری اشاره کرد. رایج‌ترین گل‌های فصلی در این پارک شامل: سلوی، ابری، مینای چمنی، داوودی و گازانیا است و رایج‌ترین درختچه‌ها در این پارک شامل: پیراکانتا، زرشک، یاس زرد، یاسمن، نسترن رونده، پیچ امین الدوله می‌باشند. اکثر کارشناسان عقیده دارند که در واقع طراحی کاشت گیاهان علفی و درختچه‌ای در ایران و بالطبع در شهر اصفهان نیز با استفاده از گونه‌های غیر بومی آغاز گردید. بنابراین اولین نقص در طراحی کاشت پارک‌های شهری اصفهان از جمله پارک هشت بهشت عدم توجه به ظرفیت و پتانسیل کشور و عدم آگاهی نسبت به گونه‌های گیاهی علفی و درختچه‌ای سازگار با ویژگی‌های منطقه است. وارد کردن گونه‌های علفی و درختچه‌ای جدید به فضای سبز اصفهان، آزمایش و بررسی تطابق آن‌ها با شرایط اقلیمی این شهر، تولید انبوه آن‌ها و اجرا در فضاهای سبز از جمله اقداماتی است که نقش بسزایی در بهبود چیدمان گیاهان علفی و درختچه‌ای فضای سبز شهر اصفهان دارند. البته محدودیت‌هایی جهت کاشت و انتخاب گونه‌های علفی و درختچه‌ای شامل: تنوع اندک گیاهان موجود در بازار ایران، مد و ایده‌های نو که حاصل سفر و بازدید مدیران و طراحان از شهرها و کشورهای مختلف است می‌باشد. در نتیجه اقتباس‌های بسیار سطحی از گونه‌های گیاهی و شیوه‌های کاشت انجام می‌گیرد. در رابطه با گیاهان علفی مناسب برای پارک هشت بهشت از تعدادی گیاه روتین استفاده شده در حالی که در طبیعت اصفهان تنوع گونه‌ای از گیاهان علفی وجود دارد که می‌توان از آن‌ها در فضاهای سبز شهری استفاده کرد. برخی کارشناسان اذعان نمودند که مسلماً احداث پارک‌های شهری دارای کاشت ویژه‌ای از درختچه‌ها و گل‌های فصلی متنوع از نظر رنگ و فرم، در جذب شهروندان و گذران اوقات فراغتی مطلوب و حتی جذب توریست نقش قابل توجهی دارند. علاوه بر این که هزینه طراحی این نوع پارک‌ها در چند سال اولیه بعد از تأسیس جبران می‌گردد، به عنوان منبع درآمدی برای شهرداری‌ها بوده و امکان احداث فضاهای سبز آبی بهتری را موجب می‌گردند. بیشتر کارشناسان بر این موضوع تأکید نمودند که اصولاً انتخاب گیاهان علفی و درختچه‌ای برای پارک‌ها باید بر عهده طراحان فضای سبز باشد و با توجه به طرح و آنچه در نظر دارد نوع گیاه و محل کاشت را تعیین کنند. اما متأسفانه عواملی بر این روند مؤثرند که یکی از آن‌ها محدودیت زمانی برای اجرا می‌باشد که حتی ممکن است به مرحله طراحی کاشت نرسد و هر چه در دسترس است کاشته شود. عامل دیگر عدم وجود گونه گیاهی مورد نظر طراح در بازار تولید است که در این صورت عوامل اجرایی به خاطر

عدم وجود گونه مطرح شده، گونه‌ای مشابه آن و قابل دسترس را انتخاب کرده و می‌کارند. برخی مواقع سلیقه کارفرما یا مجری کار نیز در اجرای طرح تأثیر می‌گذارد. متأسفانه امروزه در طراحی کاشت گیاهان علفی و درختچه‌ای مد و سلیقه طراح بر اصول علمی طراحی کاشت ارجحیت دارد.

نتیجه گیری کلی

طبق نتایج این تحقیق متأسفانه در احداث پارک‌های شهر اصفهان اصول طراحی کاشت در مورد گیاهان علفی و درختچه‌ای به طور علمی رعایت نشده است. پیشنهاد کاربردی این پژوهش این است که چنانچه در زمینه چیدمان گیاهان علفی و درختچه‌ای به صورت علمی و با برنامه ریزی صحیح کار شود نقش بسزایی در بهبود فضای سبز شهر اصفهان دارد.

منابع

۱. روحانی، غ. ۱۳۷۱. طراحی باغ و احداث فضای سبز. انتشارات فرهنگ جامع.
2. Hugo, L. 2001. The Mediterranean gardener. Royal botanic gardens KEW.
3. Leszczynski, N. 1999. Planting the landscape. New York: John Willy.
4. Welch, W.C. 1989. Perennial garden color. Landscape horticulturist Texas. A&M university Texas.

An investigation of planting design idea in design of green spaces of city of Isfahan (case study: Hasht behesht park)

S. Mohammadi¹, H. Zarei², M. Mohammadzade³

1. Ms.c Student of Horticulture Science, Gorgan University of Agricultural and Natural Sciences

2, 3. Associate professor Gorgan University of Agricultural and Natural Sciences

E-mail address: mohamadi_s87@yahoo.com

Abstract

Considering that herbaceous plants and shrubs are of the main elements of urban green space, their usage in green space projects is very important. In a well designed green space the role of herbaceous plants and shrubs should be considered with special attention definitely. In current study, plant layout and application of herbaceous plants and shrubs in Isfahan Hasht behesht parks were been investigated. Several comments and recommendations from experts and executives of those green spaces have been collected. The results showed that in overall layout of the mentioned park some basic principles of plant layout has not been properly addressed. Moreover because of lack of enough water for irrigation in the city of Isfahan, planting trees and shrubs in parks are on the first priority and herbaceous plants are the next priority. In addition, if sufficient funding can be provided to authorities, then possibility of changing the variety of herbaceous plants and shrubs will provide a good and pleasant park. In a well desined parks all scientific, aesthetic, cultural, horticultural and climate aspects should be considered all together.

Keywords: planting design, herbaceous plants, Shrub, Hasht behesht park, Isfahan.